

هو العليم

پیشنهادی برای
چشم انداز در حوزه علمیه
در افق ۱۴۱۴

شیخ عبدالحمید واسطی

بسم الله الرحمن الرحيم

چشم‌انداز حوزه علمیه

در افق ۱۴۰۴

(از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۴، در مدت ۱۴ سال، دو دوره ۷ ساله)

حوزه علمیه در افق ۱۴۰۴ که زمان ارزیابی وضعیت کشور در فضای جهانی است، دارای چشم‌انداز زیر است: (حوزه‌ای با هشت شاخصه)

حوزه‌ای پژوهش‌محور که براساس نقشه علمی، دارای محصولات علمی با کیفیت‌افزایی مستمر و تبادلی است، و در جهت عملیاتی کردن کارآمدی دین در برنامه‌سازی برای توسعه شبکه‌ای و کارآمد کردن علوم حوزوی برای کیفیت‌افزایی در زندگی فردی، اجتماعی و تمدن‌سازی الهی با شاخص «افزایش حس حضور خداوند در جامعه» حرکت می‌کند.^۱

^۱ این تعبیر دارای خصوصیات زیر است:

- حاکمیت تحقیق بر کلیه فرآیندهای سیستم (آموزش پژوهش‌محور، مدیریت پژوهش‌محور، خدمات پژوهش‌محور، ارزیابی پژوهش‌محور، مدارس پژوهش‌محور)
- حرکت به سمت ساختارهای پژوهشی مانند گروه‌ها و انجمن‌های علمی، مراکز تحقیقاتی تخصصی
- حرکت براساس نقشه علمی که نیازشناسی و مسأله‌شناسی و موضوع‌شناسی در آن با اولویت‌بندی و مرحله‌بندی و طیف‌گذاری، انجام شده است و حوزه، حوزه‌ای روزمره و تابع مسائل نیست بلکه حوزه‌ای پیشرو و اثرگذار و تحول‌زا است.
- نظام تحقیقات در این حوزه، متمرکز بر خروجی و محصول‌محور است. (نه متمرکز بر فرآیندهای تحقیق)
- نظام تحقیقات در این حوزه، متمرکز بر کیفیت محصول است. (نه کمیت در کل و نه کمیت در هر تحقیق، از قبیل تعداد صفحات) و رقابت در محیط تحقیقات در کیفیت‌افزایی قرار داده است به طوری که هر گاه صحبت از تحقیقات مفید و قابل اعتماد می‌شود، انگشت اشاره به سوی حوزه مشهد باشد.
- این کیفیت‌افزایی به صورت مستمر انجام می‌شود و سیستم دائما خود را نقد و اصلاح می‌کند.
- محصول متمایز و اختصاصی تحقیقات حوزه مشهد، محصولات با محتوای عملیاتی‌سازی کارآمدی دین است.
- فضای این کارآمدی، هم مربوط به نظام و سیستم فکری است هم سیستم قانونی و هم سیستم فرهنگی.
- زمینه این کارآمدی، حرکت به سوی تمدن‌سازی است و معادلات توسعه را ارائه می‌دهد.
- این توسعه، توسعه شبکه‌ای است که برآیند مطلوبیت جسمی، مطلوبیت فکری، مطلوبیت روحی، مطلوبیت جمعی (در مقیاس خانواده، شهر، کشور، منطقه و بین‌الملل)، مطلوبیت محیطی و مطلوبیت پایدار (با میل به سوی بی‌نهایت و ابدیت)
- هویت این توسعه، کیفیت‌افزایی در زندگی با محورهای فوق است. شاخص‌های کیفیت در زندگی عبارتند از: آگاهی، سلامت، امنیت، درآمد مناسب، ارتباطات موثر، آرامش روحی.
- تحقیقات در این حوزه، تاثیر علوم حوزوی در افزایش کیفیت زندگی را ملموس و عملیاتی می‌کند.
- کلیه محصولات در این حوزه، خداافزاست؛ یعنی مخاطب در اثر برقراری ارتباط با آنها حس درونی او از حضور خداوند و صفات او تقویت می‌شود.

شاخص‌های این چشم‌انداز:

این چشم‌انداز، آینده‌ساز است؛ زمینه‌ساز برای تغییر همگانی به سوی مطلوب است؛ از اصطکاک‌های فرعی عبور کرده بر چالش اصلی متمرکز شده است؛ پاسخی برای مطالبات در سطح ملی و جهانی است؛ انتظارات ذی‌نفعان را برآورده می‌کند (طلاب بدنه حوزه، مدرسین، مدیریت حوزه، مراکز تحقیقاتی برون حوزوی، مدیریت جامعه، مراکز تحقیقاتی خارج از کشور)، نقش دین در زندگی را مشخص کرده است، جایگاه حوزه مشهد را در میان رقبا مشخص کرده است، الگوی مراکز تحقیقاتی و محصولات تحقیقاتی و مدیریت پژوهش را تعیین کرده است، نهادینه شدن فرهنگ پژوهش را ترسیم کرده است، به پژوهش‌های میان‌رشته‌ای توجه دارد، تولید علم و نهضت نرم‌افزاری + کیفیت‌افزایی + مهارت‌محوری + مهندسی فرهنگی + تمدن‌سازی + خداافزایی در آن ملحوظ شده است.

۱. به عنوان مرکز تحقیقات علوم و معارف جهان اسلام شناخته شده است.
۲. رتبه اول^۲ در آینده‌شناسی
۳. رتبه اول در اولویت‌بندی نیازها و مسائل داخلی، منطقه‌ای و جهانی و تمدنی
۴. رتبه اول در موضوع‌شناسی
۵. رتبه اول در دقت‌سازی و شفاف‌سازی مفاهیم به گونه‌ای که زمینه لازم برای استفاده عملی از آنها ایجاد کند.
۶. رتبه اول در کیفیت تولید کتب درسی پژوهش‌محور و آموزش پژوهش‌محور
۷. رتبه اول در کیفیت تولید تمرین‌ها و امتحانات پژوهش‌محور
۸. رتبه اول در کیفیت تولید بسته‌های آموزشی کاربردی علوم و معارف اسلام برای فضای عمومی و تخصصی جامعه
۹. رتبه اول در کیفیت دروس خارج پژوهش‌محور و مدارس پژوهش‌محور
۱۰. رتبه اول در کیفیت پاسخ‌گویی به شبهات
۱۱. رتبه اول در کیفیت کرسی‌های نظریه‌پردازی
۱۲. رتبه اول در کیفیت مشاوره‌های خانوادگی، فرهنگی، آموزشی و فرآیندی برای سازمان‌ها و نهادها
۱۳. رتبه اول در جذب نفوس به سوی معنویت
۱۴. رتبه اول در کیفیت کتاب‌ها، مقالات، نشریات و سمینارهای علمی
۱۵. رتبه اول در کیفیت احیاء میراث خطی
۱۶. رتبه اول در کیفیت تولیدات نرم‌افزاری
۱۷. رتبه اول در کیفیت محتوایی کارگاه‌های آموزشی روشی (روش تحقیق، تدریس، تحصیل، مشاوره، برنامه‌ریزی و طراحی)
۱۸. پوشش نیازهای تحقیقاتی کشوری براساس نقشه علمی
۱۹. تحقیقات برتر در جشنواره‌های تحقیقاتی حوزه‌ها و علوم انسانی
۲۰. تولید سیستم‌های زندگی براساس نگرش اسلام
۲۱. رتبه اول در جذب نخبگان
۲۲. تیم‌های برتر در جدول مسابقات علمی تحقیقاتی معرفتی

این چشم‌انداز با بررسی جهان‌بینی و مبانی ارزشی مورد نظر، و بررسی نیازها و اولویت‌بندی آنها، و بررسی محیط و رقبا و عوامل اثرگذار و اثرپذیر و بررسی چالش‌های ممکن با بررسی نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید، و بررسی سناریوهای ممکن در روند حوزه در آینده، و با توجه به هویت چشم‌انداز که «هدایت منابع با کمترین اتلاف به سوی هدف مورد نظر» است، تدوین شده است.

^۲ رتبه اول در میان کشورهای اسلامی و در میان مراکز علوم انسانی داخلی و خارجی

سیاست‌ها	راهبردها	اهداف	ردیف
کلاس‌های کارگاهی گذراندن دوره روش تحقیق و روش تحصیل به عنوان پیش‌نیاز ورود به حوزه تولید تمرینات پژوهشی تولید سوالات امتحانی پژوهشی تعیین شاخص‌های ارائه خدمات در قبال پژوهش‌های کاربردی و پژوهش‌های نظریه‌پردازانه تعیین شاخص‌های استخدام و کاریابی براساس مهارت‌های پژوهشی همایش‌های مستمر پژوهشی تیم‌های علمی پژوهشی رقابتی	آموزش به شیوه حل مساله ارزیابی به شیوه حل مساله مدارس پژوهش‌محور خدمات پژوهش‌محور استخدام براساس مهارت‌های پژوهشی انجمن‌های علمی پژوهشی	پژوهش محوری	۱.
تاسیس گروه دیده‌بان علوم و معارف. (گروه نیازشناسی و آینده‌نگری) نشر فصلنامه «جهان در آینده»	تدوین نقشه علمی نیازهای فکری، روحي و رفتاری جهان در امروز و آینده	دارای نقشه علمی	۲.
نشر فهرست موضوعات و مسائل در	تحقیقات محصول‌محور ^۳	تولید محصولات علمی	۳.

^۳ کلیه تحقیقات باید تبدیل به یک محصول قابل مصرف شود. مصارف تحقیقات علمی حوزه‌های علمیه، در محورهایی مانند زیر قابل تعریف است:

مهارت‌های نگرش‌ساز:

۱. مهارت تغییر نگرش نسبت به خود = مهارت نگاه از بیرون به خود و خودارزیابی + تغییر رفتار = انسان‌شناسی کاربردی
۲. مهارت تغییر نگرش نسبت به زندگی = مهارت معنی‌یابی و ارتقاء معنای زندگی = معنی زندگی
۳. مهارت تغییر نگرش نسبت به هستی = مهارت گسترش اندازه‌گیری افق دید و گسترش آن = هستی‌شناسی کاربردی
۴. مهارت تغییر نگرش نسبت به علم = مهارت حقیقت‌یابی = معرفت‌شناسی و فلسفه علم
۵. مهارت تغییر نگرش نسبت به تاریخ = مهارت بازخوانی تاریخ برای زندگی معاصر = تاریخ کاربردی

مهارت‌های راهبردی برای ارتقاء کیفیت زندگی:

۱. مهارت تحلیل نسبت به جامعه، فرهنگ و تمدن = مهارت تحلیل اجتماعی = جامعه‌شناسی کاربردی
۲. مهارت برنامه‌ریزی کلان و استراتژیک = طراحی و مدیریت زندگی
۳. مهارت تحلیل برنامه‌های توسعه = توسعه‌شناسی
۴. مهارت تحلیل‌های حقوقی = فلسفه حقوق و حقوق کاربردی
۵. مهارت تحلیل‌های رفتاری و اخلاقی = فلسفه اخلاق و اخلاق کاربردی
۶. مهارت تحلیل‌های سیاسی = فلسفه سیاست و سیاست کاربردی
۷. مهارت تحلیل‌های زبانی، متنی، نمادها و تصاویر = زبان‌شناسی و فلسفه تحلیلی کاربردی

مهارت‌های عملیاتی و ابزاری برای ارتقاء کیفیت زندگی:

۱. مهارت تفکر، حل مساله، خلاقیت، استدلال و کشف مغالطات = منطق کاربردی و تفکر خلاق
۲. مهارت مشاوره‌گیری، مشاوره‌دهی و کار گروهی = مشاوره کاربردی و گروه‌پذیری
۳. مهارت تمرکز و آرامش و انرژی بخشی
۴. مهارت گفتارهای اثربخش = الگوهای گفتاری بهینه

<p>محورهای مختلف و تعیین قالب‌های خروجی مورد نیاز برای جامعه اخذ موضوعات و مسائل از دستگاه‌ها و مراکز مرتبط با علوم و معارف اسلام که نتایج تحقیقات حوزه می‌تواند در برنامه آنها موثر باشد.</p>	<p>حرکت به سمت ایجاد «سبد محصولات علمی» و «بسته‌های تصمیم‌سازانه» و «بسته‌های آموزشی»</p>		
<p>ارائه مدعی و استدلال و اثر نتیجه، به صورت الگوریتمی مطالعات تطبیقی مهارت خلاقیت و نظریه‌پردازی مهارت تدوین و نگارش علمی کاربردی تدوین استانداردهای کنترل کیفیت علمی مهارت مشارکت علمی، نقادانه سازنده و نقدپذیری، بازخوردگیری، حق‌طلبی و تواضع، شجاعت علمی و صداقت، امانت‌داری، دقت و نظم، اخلاص و بلندنظری. فعال‌سازی اینترنت مدارس و مشارکت در فعال‌سازی اینترنت سراسری کشوری ایجاد مهارت تبادلات علمی الکترونیکی</p>	<p>برتری در اثبات اهمیت تحقیق شفافیت در مدعی و استدلال اثبات برتری تحقیق بر موارد مشابه، یا اثبات جدید بودن تحقیق بسته‌بندی سهل‌الوصول برای سطوح مختلف فهم و ادراک خدمات ارائه محصول با تضمین صحت، جامعیت، برتری در محیط رقابت، تحویل به موقع، پشتیبانی علمی و آموزشی توسعه زیرساخت‌های ارتباطات و تبادلات علمی</p>	<p>کیفیت‌افزایی مستمر و تبادلی</p>	<p>۴.</p>
<p>تاسیس واحد درسی دین‌شناسی تاسیس واحد درسی «فرهنگ و تمدن» با رویکرد مهندسی فرهنگ و تمدن تاسیس واحد درسی «توسعه و مدل‌های آن» ایجاد مهارت روش تحقیق مدل‌سازانه تربیت محقق با مهارت مدل‌سازی تاسیس پژوهشکده نظام‌ها و سیستم‌ها مطالعات تطبیقی میان سیستم‌های بشری و سیستم دینی</p>	<p>فعال‌سازی بحث «دین‌شناسی»، بحث «تمدن‌سازی» و بحث «توسعه». بسط و نشر تفکر سیستمی و شبکه‌ای و تمرکز بر سیستم‌سازی و مدل‌سازی جوانب مختلف زندگی براساس دین مهارت اثبات «عقلانیت» و «کارآمدی» برای یک نظریه</p>	<p>در جهت عملیاتی کردن کارآمدی دین در برنامه سازی برای توسعه شبکه‌ای</p>	<p>۵.</p>

۵. مهارت تصمیم‌گیری بهینه = تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری

مقصود از «کاربری» در این مثال‌ها، این است که شرکت‌کننده شیوه استفاده از اطلاعات در حل مسائل و مشکلات زندگی و ارتقاء کیفیت آن را به دست آورد و بتواند به تنهایی آنها را به کار برد. مقصود از مهارت معرفتی، توانایی بهره‌برداری از اطلاعات و تبدیل آنها به برنامه عملیاتی با کارکرد حل مساله است.

<p>تدوین طرح درس‌های مبتنی بر حل مسائل مبتلابه در هر رشته، با توضیحات موضوع‌شناسانه و با برجسته شدن تاثیر علوم در ارتقاء کیفیت زندگی</p> <p>تدوین دروس به همراه جدول‌های تطبیقی از پاسخ‌های مختلفی که برای حل مساله مورد نظر ارائه شده است.</p> <p>بازتعریف مفاهیم دینی به زبان برنامه و زندگی^۴</p> <p>برگزاری کارگاه‌های عملی برای مشاهده و ملموس شدن کیفیت استفاده از علوم حوزوی برای حل مسائل فردی، اجتماعی و جهانی^۵</p> <p>تولید متون «مهارت‌های زندگی» براساس نگرش اسلام</p>	<p>بازنویسی متون درسی براساس روش حل مساله، موضوع‌شناسانه و با رویکرد میان‌رشته‌ای</p> <p>فعال‌سازی روش و فرهنگ «ترجمه بلاغی»</p> <p>دقیق‌سازی، شفاف‌سازی و کاربردی کردن مفاهیم دینی</p>	<p>۶. ملموس شدن کارآمدی علوم حوزوی برای کیفیت‌افزایی در زندگی</p>
---	---	---

شبیه‌سازی نتیجه:

حوزه علمیه در سال ۱۴۰۴ از دید طلاب و مدرسین در سایر حوزه‌ها و مراکز علمی تحقیقاتی جهانی و کشوری، از دید دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های سراسر کشور، از دید مدیران سازمان‌ها و نهادهای مختلف در سراسر کشور، از دید صاحب‌منصبان حکومتی و مدیران ارشد دولتی، از دید عموم مردم، از دید مخالفان فکری و مخالفان سیاسی در داخل و خارج، از دید رسانه‌ها، در دید پیش‌دانشگاهی‌ها و خانواده‌هایشان، در دید اهل قلم و اصحاب نشر، در دید مراجع: طلاب حوزه، در مدارسی درس می‌خوانند که آموزش در آن به صورت فقط سخنرانی نیست بلکه مطالب درس را با تحقیقاتی که استاد راهنمایی آنها را به عهده دارد خودشان کشف می‌کنند و با مقایسه با متن کتاب درسی، یافته‌های خود را اصلاح و تکمیل می‌نمایند.

متون درسی بازتولید شده در حوزه، مقبولیت کشوری یافته است و در برنامه آموزشی دیگر حوزه‌ها نیز قرار گرفته است.

وقتی با طلاب حوزه هم صحبت می‌شویم، اطلاعات دقیق و گسترده‌ای نسبت به آن قسمت از نیازهای موجود در زندگی که مربوط به علمی است که مشغول تحصیل آن هستند دارند و برای هر نیازی که نام می‌برند راه‌حل‌های موجود و راه‌حل برتری را معرفی می‌کنند. هر طلبه حوزه، در هر یک از علوم که در حوزه خوانده است دارای مقالات متعددی است و تیم‌های علمی حوزه برترین امتیازها را در مسابقات علمی دارند.

در هر محفل و مجلسی که طلاب حوزه حضور داشته باشند، طرح مساله و بحث و گفتگوی علمی متواضعانه و حق‌طلبانه فعال است. همایش‌هایی که در حوزه برگزار می‌شود از یک منطق و روند طراحی شده برخوردار است و شرکت‌کننده در همایش‌های حوزه همیشه با افق جدیدی از موضوع مورد بحث، از همایش خارج می‌شود و با جدیت، همایش بعدی را دنبال می‌کند.

در گفتگو با طلاب حوزه، نقد روشمند نظرات مخالف و حرکت قدم‌به‌قدم برای اثبات عقلانیت و برتری نظر دین، کاملاً ملموس است.

^۴ مثلاً واژه «قناعت» به زبان برنامه «حداقل‌سازی مصرف» می‌شود.

^۵ مثلاً «کارگاه نقد و ارزیابی ترجمه‌های قرآن، روایات و ادعیه»، «کارگاه نقد و ارزیابی گفتگوها در فرهنگ عمومی از جهت استدلال و مغالطه» یا «کارگاه نقد و بررسی مقالات اندیشمندان از جهت ساختار استدلالی»، «کارگاه قراردادنویسی یا ارزیابی قراردادهای»، «کارگاه نقد و ارزیابی قوانین مدنی و حقوقی»، «کارگاه ارزیابی سناریوهای دینی در رسانه‌ها» و ... که در تمام این موارد پس از نقد و ارزیابی، پیشنهاد جایگزین نیز باید ارائه شود.

اصحاب رسانه و نشر، طلاب حوزه را به دلیل احاطه بر چگونگی استفاده از نظر دین در زندگی، در اولویت اول شرکت در برنامه‌ها و چاپ کتب و مقالات قرار داده‌اند.

هر گاه صحبت از نظر دین در مورد جوانب مختلف زندگی می‌شود انگشت اشاره به سوی حوزه است که:

حوزه در سیستم‌سازی و مدل‌سازی محورهای مختلف زندگی فردی و جمعی، کار کرده است و بسته‌های مشورتی و آموزشی دارد. به دلیل استفاده از بلاغت در ترجمه متون و ایجاد حس از معنی، مردم به دنبال قرآن، نهج‌البلاغه و مفاتیحی می‌گردند که حوزه آن را ترجمه کرده باشد.

مخالفان فکری و سیاسی در برابر طلاب حوزه به دلیل تسلط بر اثبات کارآمدی دین و تبیین سیستم‌های دینی، خود را در اثبات مدعی عاجز می‌بینند.

مبلغین و ائمه جماعتی که از حوزه هستند مورد استقبال قرار می‌گیرند چرا که اطلاعات خود را برای حل مسائل و مشکلات مبتلا به به‌صورت عملیاتی عرضه می‌کنند.

اساتید و محققین حوزه، گزینه اول برای تدریس، هیئت علمی و هیئت‌های تحقیقاتی در کلیه مراکز و موسسات کشوری می‌باشند. هر موسسه و مرکز تحقیقاتی که قصد تاسیس و فعالیت دارد در اولین قدم‌ها با توصیه مراجع به ساختار و کیفیت مدیریت و عملیات پژوهشی حوزه، مواجه می‌شود.

شبکه ارتباطی و اطلاع‌رسانه و تبادلات نظر، فعال‌ترین شبکه ارتباطی کشوری است و کلیه مدارس و طلاب در فرآیند تولید و توزیع علم مشارکت دارند.

حوزه‌ای دارای محصولات علمی با کیفیت برتر

در جهت افزایش کیفیت زندگی متصل به ملکوت